

**LA REPRESSION
D'ALEMANYS ÈTNICS
A LA UNIÓ
SOVIÈTICA DURANT
L'ESTALINISME**

RESUM

La brutal neteja de la població que es va dur a terme a la Unió Soviètica durant el règim estalinista no només va afectar polítics, monàrquics, *kulaks* o intel·lectuals, sinó que diversos grups ètnics minoritaris també van ser blancs d'aquesta violència. Un d'aquests grups és el dels alemanys ètnics que vivien a la Unió Soviètica, però els seus avantpassats havien emigrat des de l'Imperi Alemany.

L'objectiu principal d'aquest treball és donar a conèixer aquesta part més ètnica de la repressió a la Unió Soviètica, que no és ni tan coneguda, ni tan estudiada. Per tant, amb aquesta recerca s'intenta mostrar com va ser la repressió dels alemanys ètnics durant el govern de Stalin mitjançant l'explicació de quines van ser les fases de la repressió i de com es va dur a terme aquesta, fent referència al tipus de repressió i al mètode utilitzat. També he realitzat un apartat de context històric on s'explica l'arribada dels alemanys a l'Imperi Rus, la Revolució Russa i la posterior arribada de Stalin al poder, relacionant aquests fets amb els canvis que van patir els alemanys ètnics.

El conjunt d'aquest treball està dut a terme a partir de dos grups de fonts: fonts bibliogràfiques, sent la majoria investigacions fetes per historiadors, i també, fonts orals i documentals que m'han servit per exemplificar i detallar a través de casos reals la informació aconseguida a partir de les primeres fonts.

En definitiva, el que he pogut obtenir ha estat que la repressió dels alemanys ètnics es va dividir en dues parts diferenciades. El primer tipus de repressió van ser les morts i empresonaments en *gulags* que es van dur a terme entre 1937 i 1938, i el segon tipus de repressió, van ser deportacions des dels llocs de residència dels alemanys cap a zones com Sibèria i Kazakhstan. A més, les dues raons per la repressió ètnica que es debaten són un genocidi o l'intent d'eliminar l'amenaça que comportaven les connexions que tenien els alemanys amb països veïns hostils.

RESUMEN

La brutal limpieza de la población que se llevó a cabo en la Unión Soviética durante el régimen estalinista no solamente afectó a políticos, monárquicos, *kulaks* o intelectuales, sino que varios grupos étnicos minoritarios también fueron blancos de esa violencia. Uno de estos grupos es el de los alemanes étnicos que vivían en la Unión Soviética, pero sus antepasados habían emigrado desde el Imperio Alemán.

El principal objetivo de este trabajo es dar a conocer esta parte más étnica de la represión en la Unión Soviética, que no es ni tan conocida, ni tan estudiada. Por lo tanto, con esta investigación se intenta mostrar cómo fue la represión de los alemanes étnicos durante el gobierno de Stalin mediante la explicación de cuáles fueron las fases de la represión y de cómo se llevó a cabo esta, haciendo referencia al tipo de represión y al método utilizado. También he realizado un apartado de contexto histórico en el que se explica la llegada de los alemanes al Imperio Ruso, la Revolución Rusa y la posterior llegada de Stalin al poder, relacionando estos hechos con los cambios que sufrieron los alemanes étnicos.

El conjunto de este trabajo está llevado a cabo a partir de dos grupos de fuentes: fuentes bibliográficas, siendo la mayoría investigaciones hechas por historiadores, y también, fuentes orales y documentales que me han servido para ejemplificar y detallar a través de casos reales la información conseguida a partir de las primeras fuentes.

En definitiva, lo que he podido obtener fue que la represión de los alemanes étnicos se dividió en dos partes diferenciadas. El primer tipo de represión fueron las muertes y encarcelamientos en *gulags* que se llevaron a cabo entre 1937 y 1938, y el segundo tipo de represión fueron deportaciones desde los lugares de residencia de los alemanes hacia zonas como Siberia y Kazajistán. Además, las dos razones para la represión étnica que se debaten son un genocidio o el intento de eliminar la amenaza que comportaban las conexiones que tenían los alemanes con países vecinos hostiles.

SUMMARY

The brutal cleansing of the population that was carried out in the Soviet Union during the stalinist regime did not only affect politicians, monarchists, *kulaks*, or intellectuals, but several ethnic minority groups were also victims of this violence. One of these groups is the ethnic Germans who lived in the Soviet Union but whose ancestors had emigrated from the German Empire.

The main objective of this project is to make available this ethnic part of the repression in the Soviet Union, which is neither so well known nor so studied. Therefore, this research attempts to show how the repression of ethnic Germans was during Stalin's government by explaining the phases of the repression and how it was carried out, referring to the type of repression and the method used. I have also made a section about the historical context where the arrival of the Germans in the Russian Empire, the Russian Revolution, and the subsequent arrival of Stalin to power are explained, relating these events to the changes that the ethnic Germans suffered.

The whole of this work is carried out from two groups of sources: bibliographical sources, the majority being research done by historians, and also, oral and documentary sources that have served me to exemplify and detail through real cases the information obtained from the first sources.

Ultimately, what I was able to obtain was that the repression of ethnic Germans was divided into two distinct parts. The first type of repression was the deaths and imprisonments in *gulags* that took place between 1937 and 1938, and the second type of repression was the deportations of Germans from their locations of residence to areas such as Siberia and Kazakhstan. In addition, the two reasons for ethnic repression that are debated are genocide or the attempt to eliminate the threat implied by the connections that the Germans had with hostile neighboring countries.

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	7
1.1. Motivació	7
1.2. Objectius	7
1.3. Hipòtesis	8
1.4. Metodologia i estructura	9
2. ARRIBADA DELS ALEMANYS A L'IMPERI RUS	9
2.1. Els alemanys del Volga	12
3. DEL TSARISME AL SOCIALISME	13
3.1. Rússia abans de la Revolució	13
3.1.1. Situació social russa	13
3.1.2. L'oposició al Tsarisme	14
3.2. Revolucions de 1917	15
3.2.1. Revolució de febrer	15
3.2.2. Revolució d'octubre	15
3.2.2.1. La Guerra Civil	16
4. L'ERA DE STALIN	17
4.1. Biografia de Stalin	17
4.2. Arribada de Stalin al poder	17
4.3. Característiques generals de l'Estalinisme i el model repressiu	18
4.4. El Gran Terror	19
5. REPRESSIÓ D'ALEMANYS ÈTNICS	23
5.1. Grups ètnics	23
5.2. Inici de la visió hostil respecte els alemanys	24
5.3. Operació nacional alemanya del NKVD	26
5.4. Deportació d'alemanys ètnics durant la Segona Guerra Mundial	31
5.4.1. Les deportacions	31
5.4.2. L'arribada a Sibèria i Kazakhstan	33
5.4.3. La indústria pesquera a Sibèria	35
5.4.4. La <i>Trudarmiya</i>	35
5.4.5. El règim d'assentaments especials	40
5.4.6. Finalització del règim d'assentaments especials	41
5.5. Explicacions per la repressió massiva d'alemanys ètnics	42
6. CONCLUSIONS	43

6.1. Sobre la hipòtesi 1	44
6.2. sobre la hipòtesi 2	44
6.3. Sobre la hipòtesi 3	45
6.4. Sobre la hipòtesi 4	45
6.5. Resultats	46
7. AGRAÏMENTS	47
8. BIBLIOGRAFIA	48

1. INTRODUCCIÓ

1.1. MOTIVACIÓ

A casa meva sempre s'ha parlat molt d'història, sobretot es compartien històries familiars. He tingut la gran sort de néixer en una família multicultural, ja que mentre la meva mare sent d'Ucraïna m'explicava com era la vida a la Unió Soviètica, el meu pare, de Catalunya, em parlava sobre com el seu avi havia estat un emboscat durant la Guerra Civil Espanyola. I estic completament segura que aquestes històries són el que m'ha portat cap al gran interès i amor que sento per conèixer la història.

En haver nascut la meva mare en un lloc comunista, sempre m'explicava i em continua explicant com es vivia en un sistema tan diferent del que conec. Ella sempre ha considerat que cada família té les seves pròpies històries, les quals són molt importants, així que quan vaig ser prou gran em va contar la història de la seva. La meva besàvia era d'origen alemany i vivia en una colònia alemanya a Ucraïna, on la seva família havia arribat molts anys enrere. El més impactant no va ser això, sinó el fet que tots els homes de la seva família foren executats o enviats en camps de treball al ser acusats de ser traïdors durant l'època en la qual Stalin dirigia la Unió Soviètica. A partir d'aquesta història em va començar a interessar molt tot el relacionat amb la repressió estalinista i en arribar a l'ESO i descobrir que hi havia un projecte anomenat "Treball de Recerca" en el qual es podia investigar el tema que més t'agradés, no m'ho vaig pensar dues vegades i vaig decidir fer el treball sobre la repressió estalinista d'alemanys ètnics a la Unió Soviètica per tal d'investigar amb profunditat una de les històries familiars que tant m'ha interessat sempre.

1.2. OBJECTIUS

L'objectiu general és donar a conèixer una part de la repressió duta a terme per Stalin a la Unió Soviètica que no és tan coneguda, la repressió a minories ètniques.

Altres objectius més específics per dur a terme la meua recerca són:

- Descriure l'arribada dels colonitzadors alemanys al territori de l'Imperi Rus i la seva evolució durant els anys posteriors a les zones on es van instal·lar.
- Entendre el motiu de l'arribada de persones alemanyes al territori rus.
- Detallar com es va dur a terme la Revolució Russa i com va afectar aquest fet als alemanys ètnics.
- Analitzar la Gran Purga de Stalin a la Unió Soviètica i com es va dur a terme, durant l'Estalinisme, la persecució d'alemanys ètnics i d'altres minories ètniques.
- Descobrir la raó per la qual els alemanys foren represaliats.
- Dur a terme una investigació a través de fonts bibliogràfiques, orals i documentals.

1.3. HIPÒTESIS

Les hipòtesis del treball són les següents:

1. Els colonitzadors alemanys van arribar al territori de l'Imperi Rus convidats pel mateix Imperi.
2. Els colons alemanys es dedicaven sobretot al sector de l'agricultura i ramaderia, ja que posseïen terres. A causa d'això, durant la Revolució Russa les seves terres foren expropiades i van ser obligats a treballar en *kolkhozs*, que eren granges comunitàries de propietat col·lectiva.
3. Durant les purgues de Stalin les persones que formaven part de minories ètniques, com els alemanys, eren acusats de traïdors de la pàtria i en conseqüència executats, empresonats en camps de treball (*gulags*) o deportats a zones poc poblades de la Unió Soviètica.
4. Els colons alemanys foren acusats de traïdors per la pujada al poder de Hitler a Alemanya, per tant, es considerava els alemanys feixistes.

1.4. METODOLOGIA I ESTRUCTURA

La metodologia que empraré és la recerca bibliogràfica a partir de llibres, articles i webs que complementaré amb fonts testimonials orals i documentals explicant casos concrets de famílies alemanyes ètniques represaliades. La redacció del treball prendrà un ordre cronològic començant amb l'arribada dels alemanys a l'Imperi Rus, a continuació contextualitzant a través de la Revolució Russa i la creació de la Unió Soviètica, seguint amb la descripció de la repressió estalinista en termes generals i després ho concretaré amb la repressió d'alemanys ètnics, primer parlant de les “operacions nacionals” i acabant amb les deportacions durant la Segona Guerra Mundial i els assentaments especials.

2. ARRIBADA DELS ALEMANYS A L'IMPERI RUS

Caterina II de Rússia¹, emperadriu de l'Imperi Rus a partir del 1762, va desenvolupar una important política expansiva i un apropament a Europa durant el seu regnat. Durant aquest període la península de Crimea, el sud i el centre-oest d'Ucraïna i gran part de Polònia es van incorporar al territori de l'Imperi. Part d'aquestes regions, sobretot Crimea i el sud d'Ucraïna, havien quedat desolades i abandonades pels seus antics pobladors a causa de les batalles que s'hi havien dut a terme durant la seva conquesta. Aprofitant la sobrepoblació de l'Imperi Alemany i la situació d'instabilitat en el país per la recent finalització de la guerra dels Set Anys², Caterina II va oferir als alemanys poblar diverses zones de Rússia. A través del

---

¹ Princesa alemanya de la dinastia Anhalt-Zerbst que va contraure matrimoni amb el duc Peter, el net del Tsar Peter I de Rússia.

² Sèrie de conflictes armats que es van produir des del 1756 fins el 1763, en els quals van participar les principals potències del segle XVIII i diverses colònies d'Àsia, Amèrica i Àfrica. En el conflicte hi van participar dos grans blocs, per una banda, Gran Bretanya, el Regne de Prússia, el Regne de Portugal i altres Estats alemanys i, per altra banda, França, l'Imperi austríac, Espanya, Suècia, el Regne de Sardenya, l'Imperi

Aquesta migració es va fomentar a través de la concessió de diversos privilegis, entre ells no fer el servei militar, poder formar les seves pròpies comunitats conservant la llengua i la religió, rebre suport del govern amb préstecs sense interessos i posseir la garantia d'autogovern dins les colònies. Malgrat aquests factors favorables, només se'ls va permetre dur a terme treballs agrícoles, per tant, no podien exercir altres professions més liberals per les quals molts estaven formats.

Les comunitats alemanyes de tot l'Imperi Rus mantenien la seva identitat i relacions amb Alemanya, un exemple seria que els matrimonis amb eslaus eren molt escassos, mantenint així la seva identitat profundament alemanya.

Imatge 2. Colònia menonita de la República Autònoma Socialista Soviètica dels Alemanys del Volga, (1927). Font: Кириллица

La situació d'arribada d'alemanys es va aturar a causa de les reformes que el rei Alexandre III, en el 1871, va aplicar i que van derogar gran part dels privilegis que els alemanys posseïen. Els van obligar a aprendre rus, a realitzar el servei militar i ja no tenien privilegis fiscals. Aquest canvi va provocar l'emigració de molts d'aquests alemanys de Rússia, especialment menonites⁴ i altres cultes, als Estats Units i al Canadà.

Malgrat aquest fet, al voltant de dos milions d'habitants de l'Imperi Rus van declarar ser de llengua materna alemanya poc abans de la Primer Guerra Mundial.

Les entrevistes que trobem a l'annex fetes a descendents d'alemanys ètnics residents a l'URSS ens mostren tres casos pel que fa a la migració. Els avantpassats de les tres entrevistades van traslladar-se des de l'Imperi Alemany fins a l'Imperi Rus, en dos casos a la Stalinskaya Oblast (actualment Donetskaya Oblast), una zona d'Ucraïna propera al Mar Azov, i en l'altre cas a la zona del riu Volga, en concret a la Samarskaya Oblast. Podem

---

⁴ Branca pacifista i trinitana del moviment cristià anabaptista, originat al segle XVI durant la Reforma protestant.

deduir que aquestes famílies van emigrar per culpa de la situació d'inestabilitat i crisi per la qual estava passant Alemanya i que probablement afectava la seva pròpia qualitat de vida. Tenint en compte que l'Imperi Alemany no només estava format per l'actual Alemanya sinó per territoris d'altres països, les tres entrevistades tenen una part dels seus avantpassats provinent de l'actual Alemanya i l'altra de l'actual Polònia, el que es pot deduir pels cognoms dels avantpassats.

2.1. ELS ALEMANYS DEL VOLGA

A partir de 1764, es van formar en els dos marges del riu Volga 106 colònies agrícoles alemanyes, formant-se així la comunitat sociocultural dels alemanys del Volga.

Després que es consolidés el comunisme, el govern soviètic va voler atorgar privilegis a les minories ètniques amb motivacions propagandístiques per dur a terme la revolució socialista internacional. En conseqüència, el règim soviètic va crear la Comuna Obrera Alemanya del Volga l'octubre de 1918. Posteriorment, es va crear la República Autònoma Socialista Soviètica dels Alemanys del Volga (RSSA) el febrer de 1924, més com a model socialista perquè els comunistes alemanys de Weimar imitessin que com a base permanent d'independència cultural i ètnica alemanya. La gran majoria dels líders d'alt rang de la RSSA

Figura 3. Principals colònies alemanyes del Volga.
Font: Wikipedia

eren en realitat oficials comunistes russos o socialistes nascuts a l'estranger provinents d'Àustria i Alemanya, com Ernst Reuter, que durant la guerra freda es va convertir en l'alcalde de Berlín Occidental. La capital de la república va ser Pokrovsk fins el 1931, moment en el qual va adoptar el nom d'Énguels. El territori tenia uns 600.000 habitants l'any

1939, dels quals el 64% eren alemanys ètnics, el 22% russos, el 12% ucraïnesos i el 2% d'altres ètnies, per tant, un terç de la població no era d'origen alemany. Per això, existien tres llengües oficials: l'alemany, el rus i l'ucraïnès. La RSSA va existir fins el 28 d'agost de 1941, any que va ser liquidada per un decret de Stalin.

En les entrevistes que trobem a l'annex, els avantpassats d'una de les persones entrevistades van ser situats a la regió del Volga. Malgrat que ella no sàpiga de quina regió concreta provenia la seva família ni en quin any van emigrar, com que van ser situats al Volga podem deduir que probablement provenien de Hesse o Rhineland i van arribar-hi amb la primera "onada" de migració, per tant, entre els anys 1763 i 1767. A més, podem deduir que els seus avantpassats van viure a la República Autònoma Socialista Soviètica dels Alemanys del Volga després de la seva creació un cop establerta l'URSS.

3. DEL TSARISME AL SOCIALISME

3.1. RÚSSIA ABANS DE LA REVOLUCIÓ

3.1.1. SITUACIÓ SOCIAL RUSSA

La població russa estava dividida en classes socials molt diferenciades, sent una de les societats més desiguals d'Europa.

Al cim hi trobavem la noblesa, que eren els propietaris de la major part de la terra. Després hi trobavem el clergat, que era un estament amb molt poder, ja que Rússia es tractava d'un país majoritàriament religiós, sent la majoria d'habitants ortodoxos. A sota, hi havia situada la burgesia, que era la classe a la qual pertanyien els propietaris de fàbriques, però a causa de la poca quantitat de fàbriques els burgesos eren escassos i tenien poca influència en els àmbits de poder. A continuació hi trobavem els obrers, que treballaven a les fàbriques, per tant,

estaven instal·lats a les ciutats i molts eren antics pagesos, que havien emigrat en cerca de feina. Els obrers eren una minoria que estava sotmesa a unes condicions de vida molt dures. A l'extrem de la societat hi trobavem els pagesos, que eren la major part de la població. Vivien en condicions d'extrema pobresa, tenint un ritme de treball molt dur i eren la majoria analfabets. Al mig hi havia els *kulaks*, propietaris que s'havien enriquit acumulant terres.

En les entrevistes de l'annex trobem que la família d'una entrevistada era benestant, per tant probablement burgesa, ja que eren de Mariúpol que era una zona industrialitzada abans de la revolució. Per altra banda, dues entrevistades tenien una part de la seva família pertanyent dins de l'estament dels *kulaks* i l'altra part eren pagesos pobres. Amb aquestes afirmacions podem deduir que els dos grups socials als quals pertanyien majoritàriament els alemanys ètnics eren els pagesos i els *kulaks*.

3.1.2. L'OPOSICIÓ AL TSARISME

Les condicions de vida a l'Imperi Rus, el sistema de govern i l'estructura social, van causar una creixent oposició cap al Tsar que va adquirir força entre la pagesia i el proletariat des del final del segle XIX.

El 1898 es va fundar el Partit Obrer Socialdemòcrata Rus (POSDR) una de les primeres organitzacions obreres de classe. El 1904 el partit es va dividir en dues parts: els bolxevics i els menxevics. Els menxevics eren un partit de masses que seguia les directrius de la Segona Internacional⁵. En canvi, els bolxevics eren un nou tipus de partit més minoritari que tenia una organització més rígida i centralitzada, estant integrat per revolucionaris disposats a aconseguir el poder per la força, tenint com a líder a Vladímir Ílitx Uliànov (Lenin).

Imatge 4. Retrat de Lenin.
Font: Wikipedia

---

⁵ Organització creada el 1889 pels partits socialistes i socialdemòcrates amb l'objectiu de coordinar l'activitat internacional del moviment obrer.

3.2. REVOLUCIONS DE 1917

La revolta de 1905 i les reformes que es van dur a terme com a conseqüència van ser insuficients per solucionar els diversos problemes. El poder parlamentari era escàs i el Tsar i els seus ministres mai van ser responsables davant d'aquesta institució.

Malgrat que hi havia un creixement de la industrialització i les dificultats al camp havien disminuït, la participació de Rússia a la Primera Guerra Mundial va empitjorar la situació.

L'economia russa es va centrar a abastar l'exèrcit i el reclutament de pagesos va disminuir la producció agrària, el que va causar escassetat de productes i fam en conseqüència. Al mateix temps s'hi van afegir les derrotes militars davant Alemanya. Per disminuir les crítiques el Tsar va dissoldre la Duma i el descontentament polític va augmentar.

3.2.1. REVOLUCIÓ DE FEBRER

El punt de partida de la Revolució de Febrer fou la manifestació a Sant Petersburg el dia 23 de febrer per demanar fi a la participació russa a la Primera Guerra Mundial i a la monarquia tsarista. La generalització de la revolta es va produir el dia 24 quan les manifestacions es van generalitzar a tota la ciutat, començant la Revolució de febrer. Arreu del país s'hi van formar comitès revolucionaris d'obrers, pagesos i soldats, els soviets, que agrupaven les forces revolucionàries d'oposició al tsarisme. El dia 27 es va produir una vaga general a les principals ciutats i va ser quan els soldats es van unir a la revolució negant-se a disparar als manifestants. El Tsar va abdicar, la Duma va guanyar protagonisme i es va nomenar un govern provisional presidit per Lvov, que era conservador, i posteriorment Kerenski.

3.2.2. REVOLUCIÓ D'OCTUBRE

El govern provisional va permetre la tornada a Rússia d'exiliats polítics del Tsarisme, entre els que van tornar hi havia Lenin que defensava que la revolució que s'acabava de produir havia de convertir-se en una revolució del proletariat. Aquesta revolució havia de posar fi al capitalisme i a la burgesia, atorgant el poder als obrers i als pagesos, d'aquesta manera arribant a una dictadura del proletariat.

Lenin i els bolxevics van convèncer els soviets de la necessitat d'una insurrecció armada, i el soviets de Sant Petersburg, presidit per Lev Trotski, va preparar l'assalt.

El dia que es va dur a terme l'assalt va ser el 25 d'octubre, quan es celebrava a Sant Petersburg el Segon Congrés dels Soviets de Rússia. La matinada del 25, les forces insurrectes es va apoderar dels llocs i els serveis cabdals de la capital i van acabar amb l'assalt al Palau d'Hivern que era la seu del govern provisional. Després del triomf, el govern va dimitir i la revolució es va estendre amb rapidesa a Moscou i als principals nuclis industrials.

3.2.2.1. LA GUERRA CIVIL

Després del triomf de la revolució, quan els bolxevics controlaven una extensa zona al voltant de Petrograd i Moscou, es va iniciar una resistència armada per impedir la consolidació de l'Estat soviètic per part dels defensors del Tsarisme, els sectors que donaven suport al govern provisional i els propietaris de terres. A més s'hi van afegir algunes potències occidentals que van envair el país.

Així va començar una guerra que va durar des del 1918 fins el 1921 i que va enfrontar dos bàndols, l'Exèrcit Blanc format per tsaristes i l'Exèrcit Roig format per bolxevics.

El conflicte bèl·lic va ser llarg i cruent finalitzant amb la victòria de l'exèrcit revolucionari gràcies a la disciplina i eficàcia, a les mesures revolucionàries que els van ajudar a guanyar el suport dels pagesos i a la mobilització d'un gran nombre de soldats.

En les entrevistes de l'annex trobem que el besavi d'una de les persones entrevistades, anomenat Friedrich Yakovlevich Brigerman, sent descendent d'alemanys i resident a Mariúpol (Ucraïna) va formar part de l'Exèrcit Roig durant la guerra civil. Per tant, amb aquesta informació podem deduir que alguns alemanys ètnics van donar suport i formar part del bàndol revolucionari durant aquesta guerra.

4. L'ERA DE STALIN

4.1. BIOGRAFIA DE STALIN

Iósif Vissariónovich Dzhugashvili (Gori, Geòrgia, 1879 - Moscou, Rússia, 1953) fou un dirigent soviètic que va governar l'URSS des de 1929 fins a la seva mort el 1953.

Va néixer a la regió caucàsica de Geòrgia sotmesa al poder dels tsars. Va quedar orfe sent molt jove i va estudiar en un seminari eclesiàstic, d'on va ser expulsat per les seves idees revolucionàries el 1899. En deixar el seminari es va unir a la lluita clandestina dels socialistes russos en contra del règim tsarista. El 1903 es va unir al Partit Socialdemòcrata seguint a la facció bolxevic que encapçalava Lenin.

Imatge 5. Retrat oficial de Iósif Stalin. Font: Wikipedia

Es va convertir en un militant actiu i perseguit fins al triomf de la Revolució d'octubre de 1917, època de la qual prové el seu sobrenom de Stalin que significa “home d’acer”. Després de la revolució dins del Partit Comunista va ser secretari general a partir del 1922.

4.2. ARRIBADA DE STALIN AL PODER

El 1924 amb la mort de Lenin, el líder dels bolxevics, es va iniciar un conflicte entre els dirigents del Partit Comunista per decidir qui seria el successor de la direcció del partit i per l'orientació que havia de prendre la revolució en el futur. El debat per la successió es va centrar al voltant de Lev Trotski i Iósif Stalin, figures importants en el Partit (PCUS) que creien en dues estratègies diferents per consolidar el règim comunista.

Finalment, el 1927 Stalin va aconseguir el poder i va empresonar i enviar a l'exili a Trotski.

4.3. CARACTERÍSTIQUES GENERALS DE L'ESTALINISME I EL MODEL REPRESSIU

Stalin va ser al capdavant del Partit Comunista de la Unió Soviètica governant mitjançant una dictadura absoluta amb la qual va controlar els poders legislatiu, executiu i judicial, amb el suport de certs sectors socials i polítics entre els quals hi havia la direcció del Partit-Estat⁶, el sistema policial, l'Exèrcit i amplis sectors industrials i camperols.

El sistema que va implantar s'anomena Estalinisme i es basava en la centralització del poder que li permetia el control del país, l'Estat i la societat. Els mecanismes per controlar, a qui el recolzava, la societat i el país sencer, van ser la centralització del poder al voltant de la seva figura mitjançant la teoria de l'enemic del poble (*vragui naroda*) i la defensa a ultrança de l'URSS com a pàtria del socialisme contra els que la volien destruir.

La centralització del poder té la seva explicació en l'exageració autodefensiva que provocava a Stalin el convenciment de la teoria del "socialisme en un sol país" sumada al fracàs de la Revolució Mundial⁷. Per tant, per Stalin, el més important era la supervivència i enaltiment de l'URSS com a únic Estat socialista del món intentant la seva preservació i protecció a tot cost. Aquesta exageració va comportar que es dugués a terme un assentament del sistema a qualsevol preu i per qualsevol mitjà, convertint la figura de Stalin en un "ídol" i guia suprem. Una de les seves majors preocupacions era que l'opinió pública tingués sempre una imatge d'ell com l'única persona capaç de protegir, preservar i guiar el poble soviètic seguint la tasca de Lenin. Així doncs, la defensa de l'URSS contra els enemics exteriors, comportava l'eliminació dels enemics interiors.

El Partit-Estat i la *Nomenklatura*⁸ foren pilars fonamentals del sistema estalinista. Malgrat que Stalin fos el líder incontestable del Partit, de l'Estat i de la societat, moltes vegades es recolzava en les estructures i classes dirigents per preservar la seva figura, sobretot en moments delicats que poguessin desencadenar en un brot de malestar social i polític. A causa

Imatge 6. Logotip del PCUS Font: Wikipedia

---

⁶ Sistema polític en què hi ha un únic partit polític legal que pugui presentar-se als processos electorals

⁷ Necessitat que la revolució socialista fos global per ser duradora que va subratllar Lenin.

⁸ Conjunt d'alts càrrecs polítics de la Unió Soviètica o dels seus països aliats.

d'aquesta jerarquització, el Politburó⁹ i el Comitè Central del PCUS¹⁰ van passar a dependre del NKVD¹¹ (*Narodny Komissariat Vnutrennikh Del* o Comissariat del Poble per Assumptes Interns) perdent l'autonomia amb la qual comptaven. Convertint-se així el NKVD i els Serveis Secrets en els executors de la violència i el terror.

En conclusió, Stalin comptava amb una llibertat d'acció total i amb un control absolut tant en les estructures del Partit-Estat com en la consolidació i ampliació del seu poder que va conduir a una repressió planificada, generalitzada, lògica i buscada.

4.4. EL GRAN TERROR

Stalin es va consolidar al capdavant del PCUS i de l'Estat soviètic el 1928. A finals de l'any anterior es va celebrar el XV Congrés del Partit, moment en el qual va començar la liquidació del Bloc Trotskista expulsant del partit a Liev Trotsky i Grigori Zinoviev, entre altres.

A més es va donar per acabada la Nova Política Econòmica (NEP)¹² i a partir del 1928 es va aplicar el Primer Pla Quinquennal¹³ que tenia l'objectiu d'aixecar la indústria pesant del país sense recórrer a l'ajuda de països estrangers. Per complir amb aquest primer Pla es va produir la col·lectivització forçosa a tot el territori sent Ucraïna el més afectat. En aquesta república la col·lectivització va ser patida d'una manera més agressiva i dura perquè es tractava del territori amb major productivitat agrària de l'URSS, especialment rica en cereals.

---

⁹ Màxim òrgan executiu.

¹⁰ Òrgan estable més important del Partit Comunista. La seva funció consistia en dirigir el partit, i per tant el govern de la Unió Soviètica, en els períodes compresos entre cada Congrés del Partit realitzat cada cinc anys. Aquest òrgan era dirigit pel secretari general del partit.

¹¹ Òrgan central de control estatal de l'URSS per la lluita contra la delinqüència i l'establiment de l'ordre intern i la seguretat de l'Estat. Va ser creat per resolució del Comitè Executiu Central de l'URSS el 10 de juliol del 1934.

¹² Política econòmica proposada per Lenin que va ser anomenada "capitalisme d'Estat" i va ser aplicada el 14 de març de 1921 pel X Congrés del Partit Comunista de la Unió Soviètica, reemplaçant la política de "comunisme de guerra" seguida durant la Guerra Civil.

¹³ Sèrie de projectes que consistien en la planificació de l'economia durant cinc anys que es duia a terme per la Gosplan basant-se en "la Teoria de les forces productives" que era part de les directrius generals del Partit Comunista per al desenvolupament econòmic.

A causa de la col·lectivització es va produir una *deskulakització* (*raskulachenye*) que segons els entrevistats va afectar els seus avantpassats. La Viera Andreievna Gmirianskaya nascuda a Ucraïna ens diu: “Van expropiar tot el que tenia la família de la meua mare, les terres, els animals, el separador de llet i els instruments.” Per tant, els alemanys ètnics que eren propietaris mitjans o petits els van expropiar les seves propietats i els van obligar a treballar en *kolkhoz*, que eren granges treballades comunitàriament per agrupacions de famílies camperoles que compartien els mitjans de producció i els resultats. Per altra banda, els alemanys pagesos van patir canvis que els van afectar igual que a la majoria de la població.

El blat produït en els *kolkhoz* era exportat a fora del país per pagar la industrialització que el Pla exigia i a partir del 1930 es va començar a confiscar de forma abusiva el gra i el blat d'Ucraïna, deixant les terres sense les llavors necessàries perquè poguessin germinar i sense

Fotografia 7. Diversos nens sense llar dormen al carrer el 1933, durant el Holodomor. Font: CordonPress

deixar temps suficient a la terra perquè es pogués tornar a plantar. A causa d'això el Primer Pla Quinquennal va tenir grans efectes en l'agricultura provocant fams de grans dimensions sobretot a les zones d'Ucraïna, Kazakhstan i el nord del Caucas que també foren les regions més castigades per la col·lectivització. El confiscament de cereals, la falta de carn, la pèrdua de tracció animal i la incapacitat del

règim per subministrar tractors va paralitzar l'agricultura. La política estalinista al voltant de la situació va provocar molt malestar social quan el 7 d'agost de 1932 es va aprovar la Llei de les Espigues que establia càstigs per totes les persones que estiguessin en contra de la confiscació i, sobretot, pels camperols que s'atreïssin a robar gra per sobreviure. Malgrat la gran quantitat d'empresonaments, els robatoris fruit de la desesperació van ser tan elevats que les autoritats van crear tribunals específics per condemnar amb penes de mort als qui robaven. Sota la Llei de les Espigues es van executar 5.400 persones i 125.000 van ser enviades a *gulags*. A inicis del 1934 el Holodomor, paraula ucraïnesa que significa “matar de

gana” que és el nom amb el qual es coneix aquesta època, va finalitzar i el resultat foren 7 milions de persones mortes d'inanició i un total de 40 milions de persones afectades per la fam a la Unió Soviètica.

El 1933, amb la finalització del Primer Pla Quinquennal, es va establir inqüestionablement el poder de Stalin i del Politburó i es van iniciar les primeres purgues amb l'objectiu d'acabar amb les alternatives de poder. La purga de 1933 va ser una acció defensiva contra la crisi d'Ucraïna no només alimentària sinó també política, social i econòmica que afectava a tota la Unió. Durant aquell any 270.000 persones foren deportades i 450.000 comunistes van ser expulsats del Partit Comunista.

El 1934 es va crear el NKVD substituint l'antiga OGPU (*Obedinennoie Glavnoe Politichiskoie Upravlenie* o Direcció Política Unificada de l'Estat). En aquest mateix any, Stalin va legislar la popularment coneguda com a “Llei de l'1 de desembre” la qual es va convertir en el fonament legal del Gran Terror amb la qual qualsevol persona acusada de terrorisme podia ser condemnada en procés sumari¹⁴, sense donar oportunitat a recórrer i amb la sentència executada immediatament.

En els pròxims anys Kamenev i Zinoviev, primer, i Heinrich Jagoda (cap del NKVD fins al 1936), van ser executats, entre molts altres. A partir de llavors, el NKVD va adquirir la competència de l'organització de les purgues sent important apuntar que des del juny de 1934 fins a l'agost de 1939 es van produir 750.000 fusilaments i 1 milió de deportacions als *gulags*. A més, durant la primavera del 1935, els anteriors expulsats del Partit Comunista van ser arrestats i deportats amb el pretext d'eliminar els elements antisoviètics.

Imatge 8. Emblema del NKVD. Font: Wikipedia

El 1936 va augmentar la vigilància, les crítiques i les sospites cap als líders més antics del Partit Comunista, aquells que juntament amb Lenin havien fet la Revolució i havien constituït l'URSS. Aquest va ser el primer pas cap al Gran Terror.

El Gran Terror o Gran Purga és el nom donat a una sèrie de campanyes de repressió i persecució polítiques dutes a terme al final de la dècada del 1930. Aquestes purgues van

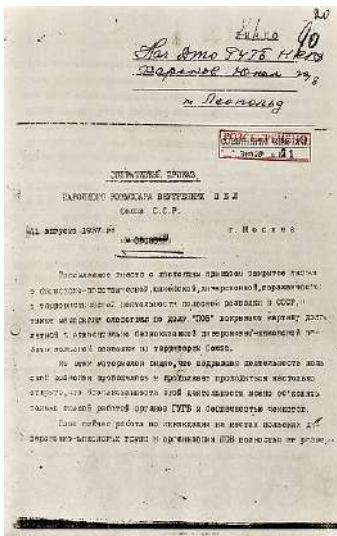
---

¹⁴ Procediment judicial abreujat que s'aplica a l'enjudiciament de fets en els quals s'exigeix rapidesa.

afectar a tots els segments i elements de l'estructura estalinista entre els quals hi havia el PCUS, el Politburó, el Comitè Central, la *Nomenklatura*, l'Exèrcit, etc. i la majoria de detencions van ser dutes a terme pel NKVD.

El Gran Terror ens demostra que a l'Estalinisme qui sabia massa sobre el funcionament del sistema i qui havia aconseguit nivells importants de poder polític era sospitós de poder actuar en contra de Stalin, del seu poder i sistema. Segons la lògica del dictador eren figures amb molt potencial per convertir-se en alternatives de poder i havien de ser apartades.

La campanya de repressió va ser clau per consolidar el poder de Stalin i es justificava amb la necessitat d'eliminar “sabotejadors” per la sospita d'una imminent guerra contra l'Alemanya Nazi i la resta de països capitalistes. Aquesta situació de preguerra va portar a Stalin a crear un pla general per dur a terme tres purgues diferents. La primera, que va ser la que va iniciar el Gran Terror, va afectar l'elit del Partit-Estat. Quan aquesta purga ja havia començat se'n

Imatge 9. Document de l'Ordre 00485. Font: Wikipedia

van posar dues més en marxa simultàniament dissenyades per eliminar una potencial “cinquena columna¹⁵” segons l'argument estalinista-yezhov¹⁶. L'objectiu de la segona purga era la neteja general del país dels enemics “tradicionals” del règim soviètic, per tant, de *kulaks*, terratinents, funcionaris tsaristes, oficials de l'Exèrcit Blanc, eclesiàstics, menxevics, etc. així com de criminals reincidents. La tercera operació, que estava dividida en “línies” nacionals, per tant separada per ètnies, tenia la finalitat d'eliminar la “base de sabotatge i espionatge” dels països capitalistes que encerclaven l'URSS, sent així l'objecte de la repressió les colònies estrangeres i altres comunitats connectades directament o indirectament amb l'estranger.

Diverses d'aquestes operacions es duïen a terme mitjançant un sistema de quotes. Els oficials locals del NKVD ordenaven detenir i executar un nombre específic de “contrarevolucionaris”, escollits pels oficials superiors. En el marc d'aquesta

¹⁵ Part de la població d'una ciutat o país, generalment minoritària, que conspira en la clandestinitat contra el govern vigent i a favor d'un poder exterior que generalment és estranger. S'acostuma a utilitzar en una situació de confrontació bèl·lica per fer referència a sectors de la població que puguin ser susceptibles de col·laborar de diferents maneres amb l'enemic.

¹⁶ Polític i revolucionari rus que va ser Comissari del Poble de l'Interior, per tant dirigent del NKVD, i també va ser home de confiança de Stalin. El seu nom és sinònim del període de la Gran Purga que també es denomina *Yezhovshchina*.

tercera purga es van considerar tres “línies” com a principals: la polonesa, la harbin-japonesa¹⁷ i l'alemanya.

El sistema repressiu estalinista funcionava majoritàriament a través d'ordres numerades que eren aprovades pel Politburó i posteriorment firmades pel Comissari del Poble de l'Interior, en el moment de la Gran Purga, per Yezhov. Aquestes ordres marcaven la pauta per la purga d'un grup de població concret i havien de ser executades pel NKVD. Per exemple, l'Ordre 00447 va ser dirigida als *kulaks*, l'Ordre 00485 va ser dirigida als polonesos, l'Ordre 00486 va ser dirigida a les mullers i fills de traïdors de la pàtria, l'Ordre 00593 va ser dirigida als harbins i l'Ordre 00439 va ser dirigida als alemanys.

5. REPRESSIÓ D'ALEMANYS ÈTNICS

5.1. GRUPS ÈTNICS

La Unió Soviètica era un dels països amb més ètnies, cultures i religions diferents del món. El primer cens complet de la Unió Soviètica va ser dut a terme el 1926 i incloïa 188 categories ètniques classificades al voltant de nombrosos grups lingüístics. En aquest cens no només hi trobem ciutadans de repúbliques soviètiques, sinó també nacionalitats d'altres països europeus que es trobaven a l'URSS pel fet que aquestes persones van traslladar-se des del seu territori d'origen a l'Imperi Rus, o bé, perquè els seus territoris van quedar sota el poder del Tsar durant l'expansió territorial russa. Dins d'aquest cens s'hi inclouen els alemanys, que són 1.238.549 de persones en total dins de la Unió.

A l'annex del treball s'hi troba una taula d'elaboració pròpia que mostra la informació obtinguda a partir del cens.

---

¹⁷ Nom amb el qual es designava a la Unió Soviètica a les persones provinents de la regió de Manxúria.

A causa d'aquesta diversitat ètnica, a la Unió Soviètica els ciutadans eren separats i diferenciats segons “nacionalitats”, concepte que a la Unió feia referència a l'origen ètnic en contraposició amb el concepte més conegut internacionalment. Aquesta informació era utilitzada en documents com les partides de naixement i els passaports dels ciutadans. En el cas de la partida de naixement hi havia escrita l'ètnia dels progenitors i la de la persona que naixia. Si els pares eren d'ètnies diferents es podia decidir quina de les dues “nacionalitats” s'escrivia a la partida de naixement i posteriorment al passaport.

Fotografia 10. Portada de la partida de naixement de Viera Andreievna Gmirianskaya, (Mariúpol, 2022). Font: Elaboració pròpia

Fotografia 11. Partida de naixement de Viera Andreievna Gmirianskaya, (Mariúpol, 2022). Font: Elaboració pròpia

Hi havia persones que per por a la repressió canviaven el seu nom i “nacionalitat” del passaport a través de suborns en el moment que els hi emetien. Podem confirmar-ho amb el testimoni de la Viera Andreievna Gmirianskaya, ja que la seva germana va ser una de les persones que per 25 rubles, molts diners en aquella època, va canviar la seva “nacionalitat” d'alemanya a russa.

5.2. INICI DE LA VISIÓ HOSTIL RESPECTE ELS ALEMANYS

Durant la dècada del 1920 la direcció estalinista i la policia secreta del país van començar a percebre certes minories ètniques o nacionals com a hostils i “contrarevolucionàries”.

Posteriorment, aquest concepte es va prendre com a base ideològica de la neteja ètnica que es va dur a terme durant el Gran Terror.

És a dir, molt abans que el Nazisme arribés al poder a Alemanya i es convertís en una amenaça militar, els màxims dirigents de la policia secreta de l'URSS ja havien vist la diàspora alemanya com una base d'espionatge i sabotatge. El 9 de juliol del 1924, el sotscap de l'OGPU, Genrikh Yagoda, i el cap del servei de contraintel·ligència soviètic de l'OGPU, Artur Artuzov, van signar la circular de l'OGPU número 7/37 *“Sobre el servei d'intel·ligència alemany i el combat contra ell”*, i un any després, el 14 de juliol del 1925, Artuzov, en resposta a la sol·licitud de Felix Dzerzhinsky del 6 de juliol de 1925, va enviar al cap de l'OGPU un conjunt de documents titulats *“Sobre les activitats dels alemanys a l'URSS”*, formats per una carta de presentació i cinc notes analítiques. Evidentment, els principals autors d'aquests documents eren oficials del servei de contraintel·ligència i podem anomenar els documents com a “notes Artuzov”. La lògica de la circular del juliol de 1924 i de les notes Artuzov del juliol de 1925 és la següent: sota l'aparença d'un acord a Rapallo, la intel·ligència alemanya, amb l'ajuda d'organitzacions nacionalistes a Alemanya, van començar a dur a terme amb impunitat espionatge i activitats subversives al territori de l'URSS, sent les bases de la intel·ligència alemanya els milions d'alemanys per descendència. Segons l'OGPU, les colònies alemanyes podien ser considerades cèl·lules monàrquiques dins de la Unió Soviètica, sobre les quals els nacionalistes alemanys constituïen la major part de la seva política antisoviètica. Artuzov considerava que les colònies alemanyes eren una gran amenaça pel comunisme i l'URSS pel seu nombre, composició social (*kulaks*) i aspiracions polítiques. Artuzov també va aportar dades sobre la composició social dels colons alemanys a Ucraïna afirmant que entre el 40 i 50 per cent eren *kulaks* o antics terratinents, entre el 5 i 6 per cent eren camperols pobres (*bednyaky*) i la resta eren camperols de renda mitjana (*serednyaky*), essent aquests dos últims grups sota la influència dels *kulaks*. Per altra banda, els líders del servei de contraintel·ligència de l'OGPU creïen que hi havia diverses condicions favorables per l'espionatge per part dels alemanys ètnics: connexions amb països estrangers i la quantitat de població alemanya en àrees frontereres, grans zones industrials i àrees riques en agricultura. Per tant, es considerava els alemanys perillosos en cas de guerra.

5.3. OPERACIÓ NACIONAL ALEMANYA DEL NKVD

Durant la Gran Purga el NKVD va dur a terme operacions massives de repressió dirigides a categories específiques de persones, algunes d'elles van ser operacions dirigides a grups ètnics, sent un d'aquests grups l'alemany.

Formalment, l'operació alemanya va començar amb una nota escrita per Stalin que va ser afegida a l'acta de la reunió del Politburó el 20 de juliol de 1937. La nota deia: *“Tots els alemanys treballant a les nostres plantes militars, paramilitars i fàbriques químiques, a les centrals elèctriques i als llocs de construcció, en totes les regions, s'han d'arrestar tots”*. Stalin també va escriure la resolució del Politburó: *“Suggereix que el Camarada Yezhov doni una ordre immediata als òrgans del NKVD d'arrestar tots els alemanys que treballen a les fàbriques de defensa i expulsar alguns dels arrestats a l'estranger. (...) Reportar al Comitè Central el curs dels arrests i el nombre d'arrests”*.

El 25 de juliol de 1937, Yezhov va firmar i enviar per telegrama a tots els departaments del NKVD l'operació Ordre 00439, que deia que tots els ciutadans alemanys (no ciutadans de l'URSS), incloent-hi emigrants polítics, treballadors (o antics treballadors) a la indústria de defensa i al sector dels ferrocarrils, havien de ser detinguts en cinc dies. Els ciutadans soviètics no van ser oblidats en aquesta ordre: *“Alemanys espies, sabotejadors i terroristes, recentment exposats en el curs de la investigació (...) tant d'entre els ciutadans soviètics com d'altres estats, han de ser immediatament arrestats, independentment del seu lloc de treball”*. Posteriorment, es va ordenar registrar urgentment els ciutadans alemanys que treballaven en tots els altres sectors de l'economia soviètica i, a més, els antics ciutadans alemanys que havien pres la ciutadania soviètica, però que abans havien treballat en la indústria de la defensa. Així doncs, l'Ordre 00439 no està directament relacionada amb la subsegüent operació massiva alemanya, malgrat que sigui erròniament considerada emesa amb la finalitat d'iniciar aquesta operació, només tenia la intenció de netejar les plantes soviètiques de defensa de ciutadans alemanys.

Stalin personalment va controlar el curs de l'operació *“sobre els ciutadans alemanys”*. El 6 d'agost de 1937 Yezhov va informar del primer “èxit”: *“En total a l'URSS 340 ciutadans alemanys han estat arrestats (...) 19 residències d'espies i sabotejadors exposades”*. El 26 d'agost de 1937 el nombre de persones arrestades havia arribat a 472 i segons els historiadors

N. Okhotin i A. Roginskiy, el total d'alemanys nascuts a Alemanya arrestats a l'URSS durant el Gran Terror va ser de 820.

El 9 d'agost de 1937 el Politburó va confirmar un esborrany de la principal ordre nacional del NKVD, l'Ordre Polonesa Núm. 00485, apuntada cap a la liquidació dels diversionistes, grups i estructures d'espionatge de l'Organització Militar Polonesa. Aquesta ordre es va convertir en un model per a totes les operacions nacionals massives següents del 1937 fins el 1938, entre les quals hi havia l'alemanya, ja que contenia les instruccions principals pel funcionament de l'operació. El començament d'aquesta ordre consistia en una declaració sobre les activitats de les agències d'intel·ligència del país corresponent al territori de l'URSS i el desenvolupament d'aquestes activitats en l'etapa actual. A més, l'ordre contenia una llista exacta dels contingents reprimits, anomenant les zones a netejar, determinant el moment de l'operació i també la forma de registre amb les dates i xifres. La forma de registre utilitzada en l'operació polonesa va donar lloc a una forma nova de funcionar en el NKVD, el procediment de "l'àlbum". El seu funcionament consistia que al final d'una investigació, els oficials del NKVD preparaven certificats especials per cada persona arrestada, proporcionant les seves recomanacions per la condemna (execució o empresonament en un camp de 5 a 10 anys). Aquests certificats estaven recopilats en una llista anomenada "àlbum" i eren signats per una *dvoika*, el cap regional del NKVD i el fiscal local. Després que els certificats fossin signats, "l'àlbum" era enviat a Moscou, on la decisió final era presa pel Comissari d'Afers Interns (Yezhov) i pel fiscal de l'URSS (Vyshinsky). Les sentències eren executades després que els "àlbums" fossin retornats al NKVD local.

La introducció del "procediment de l'àlbum" per les condemnes i l'ampliació de les "categories" reprimides de ciutadans soviètics a l'operació alemanya no es va donar fins a la tardor de 1937. Aquest "retard" es pot justificar amb el fet que abans del Gran Terror els alemanys ja havien estat exposats a repressions molt més severes i grans que, per exemple, els polonesos. Això va ser parcialment causat per la baixa representació dels alemanys soviètics en els òrgans del partit i de l'estat, en la indústria, els transports i l'Exèrcit, la qual cosa va permetre al NKVD actuar sense pressa.

El desenvolupament de la "línia" de repressió alemanya s'ajusta bàsicament al "model polonès", no obstant això, el marc normatiu de l'operació alemanya és molt menys detallat, sobretot en les fases inicials. Per tant, existeixen una sèrie de preguntes sobre les especificacions de l'operació alemanya que alguns documents anteriors a la repressió massiva

ajuden a resoldre. En aquest sentit, són especialment importants dues cartes directrius emeses pel NKVD a principis del 1937. La primera, del 12 de febrer de 1937, *“Sobre el sabotatge terrorista i les activitats d'espionatge dels trotskistes alemanys, dutes a terme per instrucció de la Gestapo, dins el territori de l'URSS”*, va influenciar la naturalesa de les repressions posteriors contra els emigrants polítics d'Alemanya. La segona carta, del 26 d'abril de 1937, ens diu: *“Sobre l'activitat creixent de les agències d'intel·ligència alemanyes i les instruccions especials del partit feixista (els departaments de política exterior i interior de l'Anti-Komintern) al territori de l'URSS”*. Sembla que aquestes dues cartes van tenir un paper rellevant en la preparació del Gran Terror, especialment en l'operació alemanya. Després d'haver definit la situació política general com el “període abans de la guerra” es va anomenar també l'abast en categories i la naturalesa de les possibles acusacions indicant els àmbits en els quals hi hauria d'haver una atenció especial. Directament relacionada amb la futura operació alemanya hi havia escrita la instrucció de *“crear un registre operatiu precís de tots els contingents utilitzats per la intel·ligència alemanya (emigrants polítics, ciutadans alemanys, alemanys ètnics amb ciutadania soviètica)”*. També va precedir una sèrie de futures decisions repressives que exigien establir un control total de les missions diplomàtiques alemanyes i de les persones amb les quals els seus empleats estaven associats.

En definitiva, l'Ordre 00439 de Yezhov i les dues cartes mencionades anteriorment, fan evident que el NKVD concentrava els seus esforços tenint com a objectiu per la repressió grans àrees i llocs industrials o zones de residència compacta dels alemanys (colònies). Les zones de l'URSS afectades van ser Ucraïna (Donbass, Zaporozhye, Dnepropetrovsk, Zhytomyr, Odessa, Crimea i Khàrkiv), Moscou, Leningrad, Sibèria Occidental, Kazakhstan i Povolgia.

El 3 de novembre de 1937, Yezhov va enviar un telegrama als caps del NKVD que deia: *“Operacions dutes a terme ara en contra els elements antisoviètics, alemanys, polonesos, harbins i mullers de traïdors de la pàtria en un nombre de regions, estan avançant extremadament lentament (...) Les operacions en contra dels alemanys s'estan conduint inactivament a les regions de Gorkiy i Rostov”*. Aquesta carta és considerada per molts historiadors, entre ells A. I. Savin, com la substituta per una ordre especial que conduís l'operació massiva alemanya, sent el que va iniciar-la.

Cal assenyalar que els primers arrests de la “línia” alemanya (com de les altres “línies”) estaven fonamentats amb la informació disponible del NKVD “d’activitats contrarevolucionàries”, per exemple, documents de refugiats polítics i d’antics presoners de guerra, llistes dels visitants als consolats alemanys, etc. Quan aquests registres, documents i llistes es van acabar, es va començar a arrestar persones sense cap indicació de la seva pertinença a una organització contrarevolucionària, només perquè la seva nacionalitat (ètnia) era l’alemanya o per la sospita que podia ser-ho. Els alemanys ètnics eren acusats d’espionatge, diversionisme, sabotatge, preparació d’actes terroristes, creació d’organitzacions insurgents, etc. Cada dia, els oficials d’investigació del NKVD inventaven casos, posant els alemanys en tota mena “d’organitzacions”, “grups”, “residències” i “xarxes” contrarevolucionàries.

Les primeres xifres dels sentenciats per la “línia” alemanya daten del 16 de novembre de 1937, sent 2.536 jutjats en tot el país registrats en “l’àlbum”. Aquesta xifra fa referència a tot el territori de l’URSS, per tant, no ens proporciona informació per regions. El 15 de desembre del 1937 ja eren 5.805 els jutjats, dels quals el 85% (4.921 persones) eren d’Ucraïna, sent la majoria de la Stalinskaya (Donetskaya) Oblast (1.904), Dnepropetrovskaya Oblast (775) i Jitomirskaya Oblast (601). Les xifres ens demostren que l’operació alemanya va començar a Ucraïna des del setembre i posteriorment en les dues ciutats soviètiques més importants, Leningrad i Moscou, és a dir, va començar en les regions on les directrius del NKVD de febrer i abril de 1937 indicaven que s’havia de lluitar contra l’espionatge.

A partir de la primavera de 1938, l’operació de les “línies nacionals” es va convertir en l’àmbit principal de la repressió massiva a l’URSS. El 28 de maig del mateix any es va publicar una nova ordre del NKVD, la Núm. 1160, amb la que es va anunciar l’extensió del termini de les operacions nacionals fins a l’1 d’agost de 1938. La feina “*d’arrestar persones poloneses, alemanyes, estonienes, finlandeses, búlgares, macedònies, gregues, romaneses (...)* segons nacionalitat” era tan intensa que el Comissari d’afers interns (Yezhov) i el fiscal de l’URSS (Vyshinsky) no podien aprovar tots els “àlbums”. A l’estiu de 1938, àlbums de més de 100.000 persones s’havien acumulat a Moscou. A conseqüència d’aquest retard, les presons estaven plenes, el que comportava un augment de les despeses pel manteniment de presoners que ja estaven pràcticament condemnats. A causa d’això, el 15 de setembre de 1938 el Politburó va decidir abolir el “procediment de l’àlbum” i va crear a cada regió “*troikas* especials” (comissions de tres persones) que tenien la funció de sentenciar els

“contingents nacionals” sense necessitar la confirmació o aprovació de Moscou, duent-se a terme immediatament. Partint d'aquesta decisió, Yezhov va iniciar la corresponent ordre del NKVD Núm. 00606 del 17 de setembre de 1938 a través de la qual tots els àlbums no processats havien de ser tornats des de Moscou caps als llocs on havien estat produïts. El resultat de l'abolició dels “àlbums” va ser que les purgues s'acceleressin. En menys de dos mesos, les *troikas* especials van examinar els casos de gairebé 108.000 persones de totes les operacions nacionals, de les quals 72.254 persones (68%) van ser sentenciades a ser disparades.

Segons la informació del Primer Departament Especial del NKVD, de l'1 d'octubre de 1936 fins a l'1 de juliol de 1938 es van arrestar 75.331 alemanys ètnics. Aquestes xifres corresponen amb les dades de N. Okhotin i A. Roginsky, que afirmen que entre 69.000 i 73.000 alemanys van ser condemnats, dels quals 53.000 - 56.000 (76%) van ser sentenciats a mort.

El Gran Terror va acabar igual que va començar, amb una ordre de Moscou. L'activitat de les “*troikas* especials” va ser finalitzada amb una resolució del Politburó del 15 de novembre de 1938 i dos dies després el Politburó va decidir acabar totes les operacions massives, incloent les nacionals. Passat poc temps, es va publicar l'Ordre 00726 el 26 de novembre de 1938, firmada pel nou cap del NKVD, Lavrenti Beria, que va cancel·lar totes les ordres i directrius operatives del 1937 - 1938.

En les entrevistes de l'annex fetes a descendents d'alemanys represaliats, l'entrevistada Viera Andreievna Gmirianskaya, ens afirma que el seu pare, els germans del seu pare i el seu avi, per tant, la majoria d'homes de la seva família, van ser detinguts, empresonats i enviats en camps de treball o assassinats. Aquests fets van passar durant el govern de Stalin, concretament durant els anys 1937 i 1938. Els represaliats són cinc homes d'entre 18 i 60 anys dels quals podem trobar més informació als documents de rehabilitació situats a l'annex. Aquests documents van ser emesos per la Fiscalia d'Ucraïna i demostren que els familiars de la Viera Andreievna Gmirianskaya foren acusats i condemnats falsament. Dues de les persones condemnades són Karl Alexandavix Krakovetskiy i Alexander Alexandrovix Krakovetskiy que foren empresonats en camps de treballs forçats amb sentències de 10 i 8 anys respectivament. En canvi, Andrei Alexandrovix Krakovetskiy,

Alexander Mijailovix Krakovetskiy i Mijail Alexandavix Krakovetskiy, foren condemnats a mort. D'entre aquests casos un va ser jutjat sota el mètode de les troikas i dos sota el procediment de l'àlbum, la resta foren condemnats per institucions locals.

5.4. DEPORTACIÓ D'ALEMANYS ÈTNICS DURANT LA SEGONA GUERRA MUNDIAL

5.4.1. LES DEPORTACIONS

L'únic assentament compacte i el més gran d'alemanys ètnics a l'URSS estava situat al voltant del Riu Volga i era oficialment una regió autònoma, la República Socialista Soviètica Alemanya del Volga. El règim estalinista va netejar ètnicament aquest territori de la seva "nacionalitat" titular, l'alemanya, dos mesos després de la invasió Nazi. L'ordre per la seva deportació va ser emesa en secret pel Comitè Central (Tsk) del Partit Comunista i pel Consell de Comissaris del Poble¹⁸ (Sovnarkom) el 26 d'agost de 1941. El decret oficial (legal), que es va fer públic i ordenava la deportació dels alemanys del Volga, provenia del Presídiu del Soviet Suprem¹⁹ el 28 d'agost de 1941. Aquest decret acusava falsament els alemanys del Volga d'albergar desenes de milers de sabotejadors i espies lleials al Reich alemany, ordenant la deportació total d'aquesta població a Sibèria i Kazakhstan com a mesura preventiva de seguretat. El decret especificava que tots els alemanys del Volga havien de ser deportats sobre aquesta base. Aquestes acusacions van ser la justificació oficial del govern soviètic per la deportació dels alemanys ètnics fins al 1964, quan van anul·lar oficialment les acusacions de traïció.

Fotografia 12. Decret sobre el reassentament dels alemanys del Volga. Font: Wikipedia

¹⁸ Òrgan executiu creat després de la Revolució d'octubre que era responsable de forma oficial de "l'administració general dels assumptes de l'estat".

¹⁹ Institució governamental soviètica i un dels òrgans de govern més importants de la Unió sent un cos permanent del Soviet Suprem.

Seguint les deportacions dels alemanys del Volga, el NKVD va ressituar forçadament la resta de comunitats alemanyes de les regions occidentals de l'URSS a Kazakhstan i Sibèria. Mentre que el govern soviètic va deportar la majoria d'alemanys del Volga a Sibèria, va enviar la majoria dels altres alemanys ètnics a Kazakhstan. Entre aquestes zones netejades d'alemanys ètnics hi trobem Moscou, el nord del Caucas, Ucraïna oriental i Transcaucasia. Un resum de cinc pàgines de la deportació dels alemanys ètnics i la seva posterior mobilització a l'exèrcit obrer (*trudarmiya*), que el ministre d'Afers Interns, Kruglov, va enviar a Beria el 12 de desembre de 1948, afirmava que entre 1941 i 1942 el govern soviètic va ressituar internament 806.533 alemanys ètnics de zones cèntriques de l'URSS cap a zones perifèriques.

Fotografia 13. Alemanys ètnics dirigint-se als vagons de tren per ser deportats, (Engels, 1941). Font: Кириллица

Segons aquests resultats sembla probable que moltes de les 37.402 morts d'alemanys ètnics que segons el NKVD s'havien produït per atacs enemics (bombardejos) durant les deportacions van ser realment produïdes durant el transport per culpa de les males condicions sanitàries, els vagons de tren massa plens, el poc proporcionament d'aliments als deportats i el fet que la majoria de deportats no portaven pràcticament res amb ells. Aquest fet va

resultar en una elevada mortalitat per la malnutrició i epidèmies que va comportar una taxa de defunció d'entre el 3 i 4 percent.

En les entrevistes de l'annex fetes a descendents d'alemanys represaliats, hi trobem l'entrevista feta a Natalia Schmitz. Ella ens explica que els seus avantpassats van ser deportats el 1942 des del Volga, per tant des de la República Autònoma Socialista Soviètica dels Alemanys del Volga cap a Kazakhstan. La Natalia comenta que quan van arribar a Kazakhstan els soldats els van deixar en una plana i allà, els deportats, hi van començar a construir les seves pròpies cases i van ser designats com a pobladors especials. El poble va ser anomenat Gisdya pels propis deportats alemanys. Allà, les persones treballaven en mines de coure i els infants no anaven a l'escola perquè treballaven.

Entre els avantpassats deportats de l'entrevistada, hi ha la seva besàvia i la seva àvia, anomenades Kinas Agata Bilgelmovna les dues, de les quals podem trobar documents que informen de la seva deportació a l'annex.

5.4.2. L'ARRIBADA A SIBÈRIA I KAZAKHSTAN

El NKVD va haver de fer front al problema de documentar i supervisar el gran nombre de deportats alemanys que arribaven a Sibèria i Kazakhstan. A l'inici el NKVD marcava tots els passaports dels deportats amb segells especials confinant-los en regions o pobles específics restringint la seva capacitat per desplaçar-se d'aquell lloc. La manca d'un estatus jurídic clarament definit i d'una administració reguladora centralitzada pels pobladors especials es va fer evident, ja que el seu allotjament i supervisió van estar marcats per acords específics entre el NKVD i les autoritats locals.

Els alemanys deportats es van convertir en una qüestió administrativa i logística pel NKVD, que tenia la nova funció de supervisar aquesta població. Els arxius contenen nombrosos exemples de l'arribada i registrament inicials dels alemanys ètnics deportats a Sibèria i Kazakhstan, que Otto Pohl ha estudiat i dels quals en podem extreure informació. El 18 de setembre de 1941 un vaixell de vapor que portava 2.337 deportats alemanys des d'Engles, la capital de la República Socialista Soviètica Alemanya del Volga, va arribar al Minusinske Raion (regió) i ciutat, Krasnoiarsk Krai (Sibèria). Després de l'assentament dels deportats als diversos pobles de la regió, representants del NKVD i del Comitè Executiu del Soviet del Districte van dur a terme un registre complet dels deportats i van fer quatre còpies d'aquestes llistes. Una còpia va ser enviada al Soviet Local, una altra a la secció especial de poblament del NKVD local del Krasnoiarsk Krai a la ciutat de Krasnoraïsk, mentre la secció del NKVD encarregada de fer el recompte, i el Comitè Executiu Soviètic del Districte, cadascun també en va retenir una còpia. L'octubre de 1941 es va dur a terme l'emissió de passaports a tots els deportats alemanys. Un procés similar va ser el de registre dels 1.837 alemanys deportats que van arribar el 16 de setembre de 1941, i que es va dur a terme al Pankrushinskiy Raion, Altai Krai (Kazakhstan). Les llistes van ser verificades el novembre de 1941, on es va descobrir que dues famílies s'havien mogut del seu *kolkhoz* assignat a un altre. En definitiva, la

responsabilitat de registrar els assentaments i supervisar els deportats va recaure completament sobre els oficials dels NKVD locals de les zones dels assentaments.

Les condicions que van rebre els deportats alemanys a Sibèria i Kazakhstan eren extremadament difícils: l'insuficient aprovisionament de menjar, la falta de cases i roba, i altres deficiències materials van començar immediatament a tenir efecte en la salut dels deportats. A la ciutat de Minusk, per exemple, l'afluència de 620 famílies ètniques alemanyes (2.337 persones) de la ciutat d'Engels el 18 de setembre de 1941 no va fer sinó agreujar una ja existent escassetat d'habitatges causada per la deportació anterior de 200 famílies poloneses al districte. 533 d'aquestes famílies estaven encapçalades per treballadors urbans, però només 121 van ser instal·lades a la ciutat. De les famílies restants, el govern soviètic va establir-ne 400 en *kolkhozs*, 50 en *sovkhozs* i 49 en MTS²⁰ (*mashinno-traktornaya stantsiya*). El passat urbà dels deportats adults, en alguns casos, va impedir que poguessin ser empleats als *kolkhozs* i *sovkhozs* per falta de coneixement, el que els va deixar incapaços de guanyar-se la vida. Aquest problema va provocar la preocupació del Cap de la Secció de Colons Especials del NKVD, Ivanov, el 30 de desembre de 1941. El NKVD creia que l'atur entre els antics colons alemanys d'origen urbà presentava un problema de seguretat, i en conseqüència, va ordenar una major vigilància per desemmascarar "agents feixistes". Dos dies abans Ivanov havia expressat preocupacions similars respecte als deportats d'ètnia alemanya a Presnogor'kovka, Kustannai Oblast, Kazakhstan. Els problemes econòmics causats per l'atur i la consegüent pobresa entre els alemanys va contribuir a la posterior decisió de mobilitzar-los perquè duguessin a terme treballs forçats a partir del 1942.

Amb dificultats similars es van trobar els 1.500 alemanys deportats d'Engels a Kans raion, Krasnoraïsk Krai. Tots aquests deportats van ser inicialment instal·lats en *kolkhozs*, tot i que la gran majoria d'ells mai havien dut a terme treballs agrícoles. De fet, només dos d'ells havien viscut en zones rurals. El NKVD va traslladar alguns dels treballadors més qualificats, com metges i comptables, a la ciutat de Kansk, un gran nombre, però, es va quedar a les zones rurals del terme. A causa d'aquesta falta de coneixement agrícola dels deportats, a mitjans de desembre, els alemanys reassentats als *kolkhozs* de Kansk estaven patint una greu falta de menjar, no tenien pa, llet, verdures ni carn. Aquest tipus d'afers van ser encara més

---

²⁰ Institució de propietat estatal de l'URSS que llogava maquinària agrícola pesada a un grup de *kolkhozs* i subministrava personal qualificat per operar i reparar l'equip.

pronunciats al Krasnoraïsk Krai, lloc on van ser situats la majoria d'alemanys ètnics provinents d'àrees urbanes.

5.4.3. LA INDÚSTRIA PESQUERA A SIBÈRIA

Una proporció significativa dels alemanys ètnics deportats a Sibèria a la tardor de 1941 van ser posteriorment deportats de nou encara més al nord per treballar a la indústria pesquera a principis de 1942. El 6 de gener de 1942, el TsK i el Sovnarkom van emetre la resolució Núm. 19 *"Sobre el creixement de la indústria pesquera a les conques fluvials de Sibèria i l'Extrem Orient"*. Aquest document de 28 pàgines presentava un pla detallat d'explotació dels nombrosos recursos pesquers de la regió. El document demanava explícitament el NKVD que proporcionés persones deportades, incloent-hi alemanys ètnics, per treballar tant en la captura com en el processament del peix. El total de deportats mobilitzats per treballar a la indústria pesquera durant el 1942 i 1943 va ser de 53.000, dels quals 13.000 van ser enviats a Omsk, 4.000 a Novosibirsk, 25.000 a Krasnoraïski Krai i 11.000 a l'ASSR de Yakut.

En total, durant el període del 1942 a 1943, el NKVD va registrar el reassentament de 66.763 colons especials per treballar a la indústria pesquera de Sibèria. Més del 65 per cent d'aquests deportats eren d'ètnia alemanya, la resta incloïa finlandesos, russos, lituans, jueus, entre altres. Molts d'aquests altres deportats també eren de nacionalitats provinents de diàspores, sobretot els finlandesos de l'Oblast de Leningrad i els jueus lituans.

5.4.4. LA TRUDARMIYA

Després de la deportació massiva dels alemanys ètnics a Sibèria i Kazakhstan, el govern soviètic va començar a reclutar els alemanys en columnes de treball forçat conegudes com a *trudarmiya*. En total, el govern soviètic va mobilitzar més de 316.000 alemanys ètnics durant el període entre 1941 i 1944. Aquest reclutament massiu es va iniciar el 10 de gener de 1942, amb la resolució del GKO²¹ Núm. 1123 *"Sobre l'ús ordenat dels reassentaments d'alemanys entre els 17 i els 50 anys"*, que proposava mobilitzar 120.000 alemanys deportats de l'Oblast de Novosibirsk, l'Oblast d'Omsk, el Krasnoiarsk Krai, l'Altai Krai i el Kazakhstan per treballar talant arbres, construint fàbriques i col·locant vies de ferrocarril.

---

²¹ Comitè de Defensa de l'Estat (*Gosudarstvennyi komitet oborony*) va ser un òrgan extraordinari del poder de l'estat a l'URSS durant la guerra germano-soviètica (Segona Guerra Mundial) que ostentava el poder estatal complet al país.

Inicialment, 45.000 homes havien de treballar en la tala d'arbres, 35.000 construint els complexos metal·lúrgics de Bakal i Bogoslov i 40.000 construint vies de ferrocarril. Els enviats per talar arbres i construir fàbriques s'havien de lliurar al NKVD, mentre que els enviats per posar vies de ferrocarril havien de passar sota l'administració del NKPS. El decret va ordenar la mobilització de 120.000 alemanys ètnics sense cap judici ni sentència, només per la seva “nacionalitat” alemanya. Unes 80.000 d'aquestes persones, de fet, havien de complir els seus termes indefinits de treball forçat en els mateixos *gulags* on els delinqüents condemnats servien, tenint les mateixes condicions legals i materials. El decret esmenta específicament que el subministrament d'aliments i altres béns als mobilitzats alemanys havia de ser idèntic al subministrament dels presoners dels camps.

Fotografia 14. Treball a la *trudarmiya*, (1942). Font: Кириллица

El Comissariat de Defensa va incorporar amb rapidesa desenes de milers d'alemanys ètnics deportats a Sibèria i Kazakhstan a la *trudarmiya*. Després van moure la majoria d'aquestes persones al NKVD, que els va emprar com a treballadors forçats als *gulags* situats als Urals. Aquestes persones, que no havien estat acusades de cap delictes ni condemnats en un judici, van rebre, tanmateix, un tracte molt semblant al que s'oferia als delinqüents condemnats. En particular, el NKVD va fer treballar als

alemanys mobilitzats a la Sverdlovsk i Cheliabinsk Oblasts. Bakallag, un *gulag* que es trobava a la ciutat de Cheliabinsk, va rebre inicialment 11.722 alemanys ètnics per treballar-hi.

La primera mobilització no va aconseguir el seu objectiu de 120.000 reclutats alemanys, ja que a l'abril de 1942 només es va aconseguir reclutar 67.961 dels 80.000 previstos per treballar en onze camps de treball, i només 25.000 dels 40.000 previstos per a la construcció de línies ferroviàries. En conseqüència, el govern soviètic va considerar necessari ampliar el grup d'alemanys ètnics elegibles per mobilitzar a la *trudarmiya*, així que va començar a reclutar els alemanys ètnics que ja vivien a l'est dels Urals abans de l'agost del 1941, per tant, que hi vivien abans de les deportacions. El 14 de febrer de 1942, el Comitè de Defensa de

l'Estat va emetre la Resolució Núm. 1281 *"Sobre la mobilització d'homes alemanys d'entre 17 i 50 anys que viuen permanentment a les Oblasts, els Krai i a les repúbliques autònomes de la Unió"*. Aquest decret va mobilitzar 40.864 persones alemanyes addicionals a la *trudarmiya* a l'abril. La quantitat de treballadors reclutats als camps, però, va disminuir significativament durant el 1942 a causa del gran nombre de morts i l'alliberament d'invàlids.

En les entrevistes de l'annex fetes a descendents d'alemanys represaliats, trobem dos casos d'avantpassats que van ser reclutats a la *trudarmiya* durant la Segona Guerra Mundial sense haver estat deportats abans, per tant, persones que ja vivien a Sibèria i Kazakhstan. El primer cas és Friedrich Yakovlevich Brigerman, el besavi de l'entrevistada Anna Kondratenko, que va ser enviat a Sibèria el 1929, condemnat per un delictes menor, a una missió per extreure petroli al riu Ukhtà. Després de ser alliberat pel seu primer delictes va continuar vivint en aquella zona i el 1941 va ser empresonat en el *gulag* de Bazstroy on va morir.

El segon cas és Krakovetskiy Ivan Alexandrovich, avantpassat de l'entrevistada Viera Andreievna Gmirianskaya, que va viatjar en un tren de transport quan tenia setze anys des d'Ucraïna fins a la zona de l'Ural entre els anys 1937 i 1938. La seva mare el va assegurar al tren perquè els seus familiars (germans, pare i avi) estaven sent detinguts acusats de traïdors i, en ser el germà més petit, la seva mare no volia que l'empresonessin a ell també. Va viure a l'Ural fins l'any 1942, quan tenia vint-i-un anys, moment en el qual va ser empresonat al *gulag* Bakalstroï-Xeliabmetalurgstroï i alliberat el 1946.

A partir d'aquesta informació, podem deduir que el motiu pel qual aquestes dues persones foren mobilitzades en un camp de treballs forçats malgrat viure ja a l'Ural abans de les deportacions va ser per la falta de presoners als camps a causa de la gran quantitat de presoners que morien o eren alliberats al ser invàlids per les dures condicions de treball i les epidèmies.

Durant l'estiu, les pèrdues havien reduït el nombre de reclutes de la *trudarmiya* a nivells prou baixos per desencadenar una nova mobilització. L'1 de juliol de 1942, l'11,5% dels alemanys mobilitzats van ser classificats com a invàlids, per tant, incapaços de treballar. A la tardor de 1942, l'escassetat de mà d'obra havia augmentat encara més i l'1 de gener de 1943, el 25,9% dels mobilitzats eren considerats invàlids. La malnutrició, les malalties contagioses i l'exposició al sol van contribuir a aquesta pèrdua de mà d'obra. En particular, la deficiència

de vitamines va ser una de les principals causes de malaltia i mort entre els alemanys mobilitzats als camps. Per exemple, al camp de Bogoslov, dels 19.494 reclutats alemanys incorporats el 1942, el NKVD va registrar 2.187 morts (11,2%) i 4.140 alliberaments (21,2%), per tant, en total es va perdre un terç de la mà d'obra. El camp Ivdel va registrar 1.796 morts (11,4%) i 565 alliberaments (3,6%) dels seus 15.723 reclutes alemanys. Sevzheldoroglag o Sevzhellag, camp dedicat a la construcció d'una línia de tren, va registrar 1.185 morts (16,4%) i només 53 alliberaments (0,7%) de les 7.219 persones alemanyes que hi treballaven. Entre els camps amb taxes de mortalitat més elevades entre els reclutes alemanys hi trobem Solikamsk, un *gulag* on s'explotaven mines de sal, potassi i magnesi. En aquest camp, de 12.936 alemanys, en van morir 1.727 (13,3%) i se'n van alliberar 1.391 (10,75%). Les elevades taxes d'invalidesa i mortalitat també poden ser explicades per la greu escassetat d'aliments, roba i medicaments provocada per la guerra, ja que tots aquests empresonaments es van dur a terme mentre la guerra a Europa seguia.

A causa de l'escassetat de mà d'obra creada per aquesta alta taxa de mortalitat, el govern soviètic va tornar a ampliar el grup d'alemanys ètnics subjecte a reclutament per la *trudarmiya*. El 17 d'octubre de 1942, el règim de Stalin va emetre l'Ordre Núm. 2383 del Comitè de Defensa de l'Estat *"Sobre la mobilització suplementària dels alemanys per a l'economia popular de l'URSS"*. L'ordre deia que tots els homes d'ètnia alemanya de l'URSS d'entre 15 i 55 anys i totes les dones d'ètnia alemanya d'entre 16 i 45 anys que no estiguessin embarassades ni tinguessin fills menors de 3 anys havien de ser reclutats per dur a terme treballs forçats. Aquest decret es diferenciava dels altres, ja que va fer que després de l'octubre de 1942 molts dels reclutats en lloc de treballar directament pel NKVD als seus camps i llocs de construcció, van començar a treballar per comissariats civils.

Camp	Number of Germans Mobilized in 1942
Bogoslov	19,494
Volga	24,738
Vyatlag	7,034
Ivdel'	15,723
Kraslag	5,937
Nizhni-Tagil'	4,253
Sevzheldoroglag	7,219
Northern Ural	9,330
Solikamsk	12,936
Tavdin	2,015
Umal'tinsk	1,439
Total	110,118

Taula 1. Nombre d'alemanys mobilitzats el 1942 segons el camp de treball. Font: Persecution of Ethnic Germans in the URSS during World War II, copyright J. Otto Pohl.

La taula és incompleta, però ens mostra que el 1942 el govern soviètic va mobilitzar més de 100.000 alemanys amb ciutadania soviètica per dur a terme treballs forçats en 11 camps de treballs forçats o correctius i projectes de construcció del NKVD. Malgrat la gran pèrdua de mà d'obra a causa de morts i alliberaments, el nombre d'alemanys fent treballs forçats entre el 1942 i el 1944 es va mantenir constantment per sobre de les 100.000 persones a causa de les diverses mobilitzacions que es van dur a terme.

Fora dels camps del NKVD, els alemanys ètnics reclutats van ser assignats principalment a comissariats civils que s'ocupaven dels sectors del petroli, el carbó i la munició. El NKVD va dur a terme un registre sobre la mortalitat dels alemanys ètnics en aquests sectors. A la indústria del carbó hi havia 59.325 reclutes d'ètnia alemanya, dels quals hi ha 3.650 morts registrades (6,15%). Chelyabinsk figura com el camp amb la mortalitat més alta amb 1.220 morts (14,5%) de 8.422 reclutats. Segons aquest registre, el Comissariat de Petroli va rebre un total de 25.538 alemanys ètnics com a reclutes de la *trudarmiya*, dels quals 494 (1,9%) apareixen com a morts registrades. Les xifres corresponents al Comissariat de Munició són de 7.450 alemanys ètnics reclutats dels quals 149 (2%) figuren com a morts. Malgrat que aquestes xifres no siguin del tot representatives i fiables, ja que no inclouen les persones que van ser alliberades com a invàlids i després van morir per malalties adquirides mentre treballaven en la *trudarmiya*, sí que mostren que els reclutes que treballaven en comissariats civils tenien taxes de mortalitat relativament més baixes que els que treballaven als camps del NKVD.

Els alemanys no van ser els únics ciutadans soviètics de nacionalitat "enemiga" que van ser obligats a entrar a la *trudarmiya* durant la Segona Guerra Mundial, també van ser reclutats homes romanesos, hongaresos, italians i finlandesos d'entre 17 i 50 anys. El govern va ordenar la seva mobilització poc després d'haver emès el decret de reclutament de dones d'ètnia alemanya i ampliant l'edat dels homes alemanys elegibles pel reclutament. El 14 d'octubre de 1942, el règim va emetre l'Ordre Núm. 2049 "*Sobre l'extensió de les resolucions GOKO Núm. 1123 i Núm. 1281 a ciutadans d'altres nacionalitats en guerra amb l'URSS*". No obstant això, cal destacar que aquest decret va ser molt menys inclusiu que les ordres de mobilització dirigides als alemanys. A més, els no alemanys constituïen una petita part de la *trudarmiya*, mentre que els alemanys ètnics eren més del 78% de tots els reclutes. Això va ser el resultat del fet que hi hagués un gran nombre d'alemanys ètnics que vivien a l'URSS i del rebuig que hi havia cap aquest col·lectiu des d'abans de la Segona Guerra Mundial.

El 12 d'abril de 1945, abans del final de la guerra contra Alemanya, el NKVD va autoritzar els comandants dels camps de Solikamsk i Bogoslov permetre que els alemanys mobilitzats més qualificats visquessin fora de la zona restringida amb les seves famílies. D'aquesta manera, els alemanys que treballaven a Solikamsk i Bogoslov podien demanar el NKVD que enviés invitacions formals als membres de la seva família, que residissin en assentaments especials o en altres camps de treball, perquè visquessin junts.

Després de la guerra, el govern soviètic va desmantellar completament la *trudarmiya* i va desmobilitzar tots els seus treballadors. Un informe del ministre d'Interior (Kruglov) al cap del Sovnarkom (Beria) el 12 de desembre de 1948, proporciona alguns detalls de com es va dur a terme aquest procés. Durant el 1945, el govern soviètic va donar a tots els reclutes de la *trudarmiya* l'estatus de pobladors especials, registrant-los oficialment. Aquest fet incloïa no només els alemanys mobilitzats després de ser deportats a Sibèria i Kazakhstan sinó també alemanys locals, que vivien a Novosibirsk, Omsk i Chkalov, i que, per tant, no havien estat deportats. En total, aquests alemanys locals mobilitzats supervivents eren 40.773 persones.

5.4.5. EL RÈGIM D'ASSENTAMENTS ESPECIALS

El govern soviètic va designar els alemanys deportats i altres nacionalitats com a “colonitzadors especials”, el mateix estatus legal assignat als *kulaks* deportats durant el principi de la dècada de 1930. Els alemanys ètnics van ser la primera nacionalitat classificada com a colons especials (els coreans ètnics deportats el 1937 van ser classificats com a “exiliats administratius”). Els colons especials vivien confinats en zones d'exili intern amb greus restriccions a la seva llibertat de moviment i per triar el seu lloc de residència.

Dos dels decrets més importants que regien el règim d'assentament especial per a nacionalitats deportades a l'URSS es van aprovar el 8 de gener de 1945. El primer decret anomenava les restriccions legals dels colons especials, distingint-los com a ciutadans de segona classe en comparació amb la resta de ciutadans soviètics. La segona clàusula del decret exigia que els colons especials es dediquessin a “treball socialment útil” i atorgava al NKVD un paper clau en l'organització dels acords laborals dels deportats. A continuació, s'adjuntava una mesura que assenyalava que les infraccions de disciplina laboral serien sancionades. El paper que va tenir el NKVD en la contractació de colons especials va fer que

el seu estatus s'acostés més al de presoners que al de ciutadans lliures. La tercera clàusula va prohibir els colons especials abandonar les seves àrees d'assentament assignades sense el permís del NKVD. La violació d'aquesta prohibició era considerada un acte criminal i castigada en conseqüència. Aquesta restricció a la residència i al moviment va ser la principal discapacitat legal que diferenciava els colons especials d'altres ciutadans soviètics. La quarta clàusula exigia que totes les famílies de colons especials notifiquessin en un termini de tres dies tots els naixements, morts, fugides i altres canvis relacionats amb l'estat dels membres de la família immediata. L'última clàusula obligava els colons espacials a obeir els comandants del NKVD i donava a aquests comandants el poder d'aplicar càstigs que es tractaven d'una multa de fins a 100 rubles o de l'empresonament de fins a cinc dies per la violació del règim de colons especials. El segon decret enumerava els poders i les responsabilitats dels comandants especials del NKVD que supervisaven els colons especials.

El 26 de novembre de 1948, en resposta a les contínues fugides de colons especials dels seus llocs de residència assignats, el govern soviètic va decretar que el seu reassentament era "per sempre", i que abandonar aquests llocs d'exili per voluntat pròpia comportava un càstig de 20 anys de treballs forçats. A més, els ciutadans lliures que ajudessin els colons especials fugitius s'enfrontaven a condemnes de cinc anys de presó. Aquest decret va condemnar les generacions no nascudes a la ciutadania de segona classe i a l'exili intern a Kazakhstan i Sibèria.

5.4.6. FINALITZACIÓ DEL RÈGIM D'ASSENTAMENTS ESPECIALS

Els alemanys ètnics van romandre sota les restriccions dels assentaments especials fins el 1954-1955, quan, després de la mort de Stalin, el govern soviètic va començar a desmantellar el règim d'assentaments especials. La finalització de les restriccions es va dur a terme per etapes. El primer alliberament d'alemanys de les restriccions per ser colons especials va ser definit per una resolució del Sovnarkom del 5 de juliol de 1954 per la qual es van alliberar tots els menors de setze anys de l'estatus de colons especials i també un petit grup d'adolescents majors de setze anys amb la intenció que assistissin a institucions d'educació superior. Per entendre la magnitud de l'efecte d'aquest decret hem d'aportar que l'1 de gener de 1954, hi havia 1.251.803 alemanys ètnics amb ciutadania soviètica considerats colons especials, dels quals 409.332 eren menors de setze anys. Per tant, aquest decret va alliberar

875.795 persones de totes les nacionalitats, de les quals al voltant de 400.000 eren d'ètnia alemanya, gairebé la meitat. El 13 d'agost de 1954, un altre decret del Sovnarkom va alliberar tots els alemanys ètnics que havien residit a les regions orientals de l'URSS abans de 1941, per tant, persones que no havien estat deportades, inclosos els mobilitzats a la *trudarmiya*. Aquest decret va alliberar 105.869 alemanys més de les restriccions. Finalment, el 13 de desembre de 1955 el Presídium del Soviet Suprem va alliberar la resta dels alemanys ètnics que es trobaven sota el règim d'assentaments especials, en total 695.216 persones, però sense el dret de tornar als seus antics llocs de residència ni de rebre una indemnització pels béns perduts a causa de les deportacions.

Malgrat això, els alemanys ètnics a l'URSS no van rebre igualtat legal formal, ja que van romandre un grup estigmatitzat i oficialment culpable de traïció col·lectiva fins el 29 d'agost de 1964, moment en el qual el Presídium del Soviet Suprem va anul·lar aquests càrrecs, però sense deixar que els alemanys deportats tornessin als seus antics llocs de residència. El 3 de novembre de 1972, el Presídium del Soviet Suprem va donar als alemanys ètnics el dret formal de triar el seu lloc de residència igual que qualsevol altre ciutadà soviètic d'una altra "nacionalitat". En conclusió, les restriccions al dret dels alemanys ètnics a l'URSS d'escollir el seu lloc de residència va durar més de 31 anys.

5.5. EXPLICACIONS PER LA REPRESSIÓ MASSIVA D'ALEMANYS ÈTNICS

Els historiadors han donat moltes explicacions a la repressió massiva de diverses ètnies comesa pel règim de Stalin, de les quals dos enfocaments són especialment rellevants. La majoria d'historiadors es centren en el problema de seguretat a les zones frontereres, suggerint la necessitat de minimitzar l'amenaça que presentaven els estats capitalistes veïns de la Unió Soviètica per la integritat comunista del país. Subratllen el paper de les relacions internacionals i creuen que els representants de les minories occidentals van ser represaliades no per la seva ètnia, sinó més aviat per les seves possibles connexions amb països hostils cap a l'URSS i la por a la deslleialtat en cas d'invasió (Werth 2003; Mann 2005; Kuromiya 2007).

Altres historiadors argumenten que el Gran Terror dirigit a les minories va ser un genocidi basat simplement en criteris ètnics (Kostiainen 2000; Naimark 2010; Snyder 2010).

En contrast amb la repressió a certs grups ètnics, la repressió d'associacions religioses, organitzacions, i individus va ser motivada per principis bàsics de la doctrina Marxista-Leninista.

6. CONCLUSIONS

Al llarg d'aquest treball la meua intenció ha estat descriure, principalment, com es va dur a terme la repressió dels alemanys ètnics que residien a la Unió Soviètica durant el govern de Iósif Stalin amb les seves fases i també intentant explicar les raons que van portar el règim a represaliar sistemàticament aquest grup de població. Per altra banda, amb la finalitat de contextualitzar, he analitzat la Revolució Russa, per tant, el procés que va portar a Stalin al poder, i, a més, he fet referència a la repressió estalinista en general, per tal d'entendre posteriorment els mètodes que s'utilitzaven per represaliar els alemanys ètnics.

Per aconseguir els objectius que m'havia proposat a l'inici del treball i que considero que he complert, la meua investigació s'ha basat en la recerca en fonts bibliogràfiques, que són majoritàriament investigacions fetes per historiadors entesos en la matèria, i també, en fer tres entrevistes de casos reals de repressió per exemplificar la informació teòrica obtinguda a l'inici.

Tot i haver recol·lectat la informació necessària, m'hauria semblat més convenient fer més entrevistes a descendents de persones represaliades, per veure casos més diversos i amb històries diferents. Aquesta limitació ha sorgit a partir de la guerra que està succeint a Ucraïna perquè persones que complien amb el perfil per ser entrevistades no estaven d'acord en parlar amb mi a causa de no trobar-se en un moment oportú i convenient. A banda d'això, considero important esmentar el fet que els familiars de les persones represaliades durant l'Estalinisme coneixen molt poca informació del que els hi va passar als seus avantpassats,

atès que les persones que van viure aquesta violència directament no van explicar mai o van explicar amb molt pocs detalls com van patir aquesta situació per por a les represàlies.

6.1. SOBRE LA HIPÒTESI 1

“Els colonitzadors alemanys van arribar al territori de l'Imperi Rus convidats pel mateix Imperi”.

Els resultats de la investigació corroboren la primera hipòtesi, ja que com trobem explicat a l'inici del treball, l'emperadriu russa Caterina II va oferir, durant el seu regnat, poblar diverses zones de Rússia als ciutadans de l'Imperi Alemany considerant la difícil situació per la qual passava el país. Aquesta migració es va produir en “onades” i va ser fomentada amb la concessió de diversos privilegis pels colons.

6.2. SOBRE LA HIPÒTESI 2

“Els colons alemanys es dedicaven sobretot al sector de l'agricultura i ramaderia, ja que posseïen terres. A causa d'això, durant la Revolució Russa les seves terres foren expropiades i van ser obligats a treballar en kolkhozs, que eren granges comunitàries de propietat col·lectiva”.

La segona hipòtesi es corrobora a través de les entrevistes fetes a descendents de represaliats alemanys. Vist que, la majoria dels colons provinents d'Alemanya abans de la Revolució Russa havien estat pagesos benestants, per tant, *kulaks*, i pagesos necessitats, després del canvi de règim cap al comunisme i de l'arribada al poder de Stalin, les propietats dels alemanys benestants foren expropiades (terres, cases, animals...), i a continuació tots van ser forçats a treballar en granges comunitàries.

6.3. SOBRE LA HIPÒTESI 3

“Durant les purgues de Stalin les persones que formaven part de minories ètniques, com els alemanys, eren acusats de traïdors de la pàtria i en conseqüència executats, empresonats en camps de treball (gulags) o deportats a zones poc poblades de la Unió Soviètica”.

Els resultats confirmen la segona hipòtesi, però amb certs matisos, ja que principalment podem distingir dues èpoques de la repressió. La primera etapa va ser la que es va dur a terme entre els anys 1937 i 1938, per tant, en el moment de la Gran Purga o Gran Terror de Stalin. Aquest tipus de repressió es va donar a través d'ordres nacionals emeses pel NKVD que comportaven que gran quantitat de persones alemanyes, tant per ètnia com per nacionalitat, fossin acusades de tenir idees contrarevolucionàries o formar part d'organitzacions d'aquest caire. Mentre la hipòtesi afirma que se'ls acusava de traïdors de la pàtria, també eren condemnats per espionatge, diversionisme, sabotatge, preparació d'actes terroristes i creació d'organitzacions insurgents, entre altres. En funció d'aquestes acusacions, els alemanys eren condemnats a mort o empresonats en *gulags*.

En canvi, en la segona etapa, que es desenvolupa durant la Segona Guerra Mundial, concretament entre els anys 1941 i 1942, la repressió va ser d'un altre caire, ja que els alemanys eren deportats des de zones molt poblades o "cèntriques" de l'URSS cap a regions com Sibèria i Kazakhstan com a mesura preventiva en cas d'invasió. En aquest cas, s'acusava la població alemanya d'albergar sabotejadors i espies d'Alemanya. Posteriorment, aquests deportats van ser mobilitzats a l'exèrcit obrer (trudarmiya), on eren tractats com presoners, per talar arbres, construir fàbriques i col·locar vies de ferrocarril.

Per tant, la hipòtesi no és del tot correcta, ja que no només van ser acusats de traïdors.

6.4. SOBRE LA HIPÒTESI 4

“Els colons alemanys foren acusats de traïdors per la pujada al poder de Hitler a Alemanya, per tant, es considerava els alemanys feixistes”.

La investigació desmenteix en part la quarta hipòtesi, ja que els alemanys ètnics no només van ser represaliats perquè fossin considerats feixistes. Certament, aquesta afirmació es refuta tenint en compte la dècada de 1920, moment en el qual el partit Nazista no havia arribat al poder a Alemanya, però en el qual els alemanys ètnics ja havien estat interceptats com una amenaça, sent acusats d'espionatge i sabotatge per l'OGPU. Durant aquest període se'ls va acusar de ser un grup de població contrarevolucionari per la seva posició social, ja que molts eren *kulaks*, també per les seves relacions amb països estrangers i per la quantitat d'alemanys ètnics que residien en àrees frontereres i en zones industrials.

Per altra banda, els alemanys només van ser relacionats directament amb el feixisme durant les deportacions de 1941 i 1942, pel fet que durant les ordres nacionals eren acustas de contrarrevolucionaris.

A més, prenent com a exemple altres grups ètnics represaliats, com el polonès que també va ser acusat de ser contrarevolucionari, no tindria sentit afirmar que la seva repressió va ser causada per l'ascens del feixisme a Alemanya, car que ells no provenien de regions amb aquesta ideologia.

En concret, els historiadors es debaten entre dues explicacions que aclareixin la repressió de la població alemanya: la primera, és una raó ètnica, considerant aquesta repressió un genocidi; i la segona, afirma que va ser per les connexions d'aquest grup amb països veïns hostils respecte l'URSS.

6.5. RESULTATS

En definitiva, considero que l'aportació més rellevant d'aquest treball han estat les històries de les famílies de les persones entrevistades, que m'han servit per conèixer des d'un punt de vista més proper i personal com de dura i cruel va ser aquesta repressió per a les persones que la van viure i les conseqüències doloroses que van patir els seus descendents, ja que com vaig esmentar a la introducció del treball, considero molt importants les històries familiars. També dono rellevància a la labor de preservar la memòria històrica que he intentat dur a terme amb aquest treball, intentant posar el meu granet de sorra perquè casos de repressió sistemàtica com aquest no es tornin a repetir.

En aquesta direcció, es podria plantejar una nova línia de recerca per trobar altres casos específics de repressió d'alemanys ètnics d'altres parts de la Unió Soviètica, ja que les entrevistes que he dut jo a terme només han estat a persones d'Ucraïna i de la regió del Volga. A més, també seria interessant estudiar altres grups ètnics represaliats no tant "coneguts" o investigats, com poden ser els tatars, els harbins o els txetxens.

7. AGRAÏMENTS

M'agradaria transmetre les més sinceres gràcies a totes aquelles persones que m'han ajudat i donat suport durant la realització d'aquest treball.

Primer m'agradaria agrair el meu tutor del treball, per haver-me guiat en aquest procés i ajudat sempre que ho necessitava, i també per recolzar-me assegurant que estava fent una bona feina.

Seguidament, m'agradaria donar les gràcies a Anna Kondratenko i a Viera Andreievna Gmirianskaya per brindar-me el seu temps i deixar-me entrevistar-les. També volia agrair especialment a Natalia Schmitz, que a part de poder-la entrevistar, es va implicar en el treball explicant-me tot el que coneixia sobre el tema i enviant-me documents de la seva família malgrat que fos un tema molt difícil per ella.

També voldria donar les meves gràcies més sinceres a la meva família. A la meva mare per donar-me suport constant, ajudant-me en tot el que podia i traduint documents amb mi, a la meva àvia per fer-me costat durant els moments més complicats de la recerca i al meu pare i a la meva germana per treure'm somriures quan creia que ja no podia més.

En darrer lloc, voldria donar les gràcies a les meves amigues i al Jan per escoltar-me parlar del meu treball, aconsellar-me i animar-me.

8. BIBLIOGRAFIA

ABEL, G. M. (2022). *Catalina la Grande, la zarina más poderosa*. Disponible en: https://historia.nationalgeographic.com.es/a/catalina-grande-zarina-mas-poderosa_15860 [Consulta: 20.05.2022]

Britannica, The Editors of Encyclopaedia (2022). *Mennonite*. Recuperat des d'Encyclopedia Britannica (<https://www.britannica.com/topic/Mennonite>). [Consulta: 23. 05.2022]

CASTAGNINO, Leonardo (2017). Los alemanes del Volga. Disponible en: lagazeta.com.ar/alemanes_del_volga.htm. [Consulta: 02.09.2022]

DÖNNINGHAUS, Victor (2017). “*He who Is not with Us Is against Us.*” *Elimination of the ‘Fifth Column’ in the Soviet Union, 1937–1938*. Recuperat des d’Ethnic and Religious Minorities in Stalin’s Soviet Union, capítol 3 (<https://sh.diva-portal.org/smash/get/diva2:1164774/FULLTEXT02.pdf>) [Consulta: 18.08.2022]

Editorial Grudemi (2019). *Guerra de los 7 Años*. Recuperat des d’Enciclopedia de Historia (<https://enciclopediadehistoria.com/guerra-de-los-7-anos/>). [Consulta: 21.05.2022]

Equipo Editorial (2020). *Decreto*. Disponible en: <https://concepto.de/decreto/>. [Consulta: 05.06.2022]

FERNÁNDEZ, Eliseo (2018). *Ucrania, interés histórico alemán*. Disponible en: <https://ipi-ufv.com/ucrania-interes-historico-aleman/> [Consulta: 20.05.2022]

FERNÁNDEZ, Tomás i TAMARO, Elena (2004). *Biografía de Stalin*. Disponible en: <https://www.biografiasyvidas.com/biografia/s/stalin.htm> [Consulta: 30.07.2022]

GOMEZ, Javier (2020). *Situación de Rusia antes de la Revolución de 1917*. Disponible en: <https://historiageneral.com/2009/03/11/situacion-de-rusia-antes-de-la-revolucion-de-1917/>. [Consulta: 27.05.2022]

GOMEZ, Javier (2020). *La NEP, la nueva política económica*. Disponible en: <https://historiageneral.com/2017/05/03/la-nep-la-nueva-politica-economica/>. [Consulta: 02.08.2022]

Grup Enciclopèdia Catalana (1996). *Autocràcia*. Recuperat des de: <https://www.enciclopedia.cat/gran-enciclopedia-catalana/autocracia>. [Consulta: 26.05.2022]

KRAMER, Arthur (1999). *Migration of Germans to Russia*. Disponible en: <https://depts.washington.edu/heritage/Organizations/Russia/Seattle%20AHSGR%20pamphlet.htm> [Consulta: 25.05.2022]

KUROMIYA, Hiroaki (2017). *The Great Terror. New Dimensions of Research*. Recuperat des d'Ethnic and Religious Minorities in Stalin's Soviet Union, capítol 1 (<https://sh.diva-portal.org/smash/get/diva2:1164774/FULLTEXT02.pdf>) [Consulta: 15.08.2022]

MANÁIEV, Gueorgui (2020). *¿Por qué había tantos alemanes en el Imperio ruso?* Disponible en: <https://es.rbth.com/historia/84734-habia-alemanes-imperio-ruso>. [Consulta: 21.05.2022]

POHL, Otto (2016). *The Persecution of Ethnic Germans in the USSR during World War II*. Disponible en: https://www.academia.edu/34649375/The_Persecution_of_Ethnic_Germans_in_the_USSR_during_World_War_II?from=cover_page. [Consulta: 25.08.2022]

¿Qué causó la Revolución rusa de 1917? La Vanguardia. <<https://www.lavanguardia.com/vida/junior-report/20171026/432364002642/causas-revolucion-rusa-1917.html>> [Consulta: 23.05.2022]

Río Volga (2021). Recuperat des d'Aquae Fundación (<https://www.fundacionaquae.org/wiki/rio-volga/>). [Consulta: 22.05.2022]

ROYO, Albert (2017). *El modelo represivo estalinista de 1930 a 1939*. Recuperat des de Mirar al pasado en tiempo de crisis: historia social, conflicto y cultura de masas, pàgines 344-360. (https://ddd.uab.cat/pub/lilibres/2017/181061/Llibre_3._mirar_el_pasado.pdf) [Consulta: 12.08.2022]

SADURNÍ, Josep Maria (2022). *Holodomor, la gran hambruna ucraniana*. Disponible en: https://historia.nationalgeographic.com.es/a/holodomor-gran-hambruna-ucraniana_15338. [Consulta: 02.08.2022]

SAVIN, Andrey (2017). *Ethnification of Stalinism? Ethnic Cleansings and the NKVD Order N° 00447 in a Comparative Perspective*. Recuperat des d'Ethnic and Religious Minorities in Stalin's Soviet Union, capítol 2 (<https://sh.diva-portal.org/smash/get/diva2:1164774/FULLTEXT02.pdf>). [Consulta: 17.08.2022]

SCHMALTZ, Eric J. i SINNER, Samuel D. (2002). *"You will die under ruins and snow": The Soviet repression of Russian Germans as a case study of successful genocide*. Recuperat des del Journal of Genocide Research (<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14623520220151943>). [Consulta: 20.08.2022]